

XIX ASIR AZERBAYCAN ŞAİRİ MİRZA MUHSİN HAYALİ

Naile MUSTAFAYEVA

Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, M. Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Fars Dili ve Edebiyatı, Bakü / Azerbaycan

Anahtar Kelimeler: Hayali, poetika, gazel, elyazma, lirika.

ÖZET

Mirza Muhsin Hayali Azerbaycanın Guba ilinde dünyaya gelmiş, şiirsel yaratıcılığı burada faaliyet gösteren “Gülistan” edebi meclisinin son dönemine rastlayan şairlerimizdendir. Bilindiği gibi, XIX yüzyılın birinci yarısında düzenlenmiş ilk edebî meclislerden olan “Gülistan”ın faaliyetleri, üyeleri hakkında bilgimiz çok azdır. Bildiğimiz odu ki, “Gülistan”ın temelini görkemli âlim ve şair Abbaskulu ağa Bakıhanov Kudsî koymuş, meclisin oluşturulmasında dostu Gubalı Ahunt Abdullah ona yakından yardım etmiştir. “Gülistan” ebedi meclisinin 1819, 1835 yıllarında düzenlendiğini söyleyen tetkikatçılarımız olmuştur. Mirza Muhsin Hayali'nin hayat ve yaratıcılığına dair elimizde yeterli bilgi yoktur. Görkemli edebiyatşinas Salman Mümtaz şairin eserlerini topladığı elyazmada onun h.1263 yılında (m.1846-1847) Guba'da doğduğunu, Molla Ali Ahundun oğlu olduğu için soyadının Ahundov olduğunu göstermiştir. Araştırmacı MirzaMöhsünün hayatı hakkında yazıyor: “Hayali Türkçe, Farsça, Rusça savada sahipti, bir süre Guba'da mektebdarlık etmiştir.” Mirza Muhsin Hayalinin edebi mirasına dair 3 elyazma Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Elyazmaları Enstitüsü'nde saklanmaktadır. Bunlardan B-514 şifresi altında korunan gazel nastalîk hattı ile aktarılmış yazma şairin eksik Dîvânıdır. 189 sayfadan oluşan toplunun her sayfasında bir gazel aktarılmıştır. Buradaki gazeller divanlar için geleneksel olan harf sıralanması ile dizilmemiştir. Nüshanın göçürülme tarihi ve katibin adı kayıt edilmemiştir. B-1523 şifreli, aktarılma tarihi ve katibi belirsiz diğer bir el yazmada şairin 36 şiiri toplanmıştır. Kayd ettiğimiz gibi, klasik poeziyanın geleneklerine sadıkkalan, eserlerini sade, açık dilde yazan Mirza Möhsin'in şiirlerinde sevgi lirikası yer alıyor. Bu şiirlerde sevgi, hicrandan şikayet, vuslat özlemi, vefasız güzellerden sitem-güzar, bazı vesilelerle devirden, şairin kendi durumundan hoşnutsuzluk içtenlikle kaleme alınmıştır. Şair klasik Şark poetikasının sanatsal ifade araçlarından, poetik figürlerden kullanımlara özellikle önem vermiş, klasik türk şiirinin sahib olduğu tüm sembolik imgelerden ustadane bir şekilde istifade etmiştir.